

Hutter

»Samo nerca ne, Beti!«

*

razstava drame

Peter Rezman

Literarna predloga:

Jerneja Ferlež

Josip Hutter in bivalna kultura Maribora

(Umetniški kabinet Primož Premzel d.o.o., Maribor 2008)

*

balet na

komponirano glasbo predstave

plesalke/plesalci se spremenijo v navitke preje na tekstilnih strojih

komponirana glasba predstave se prelevi v ropot proizvodne hale tekstilne tovarne

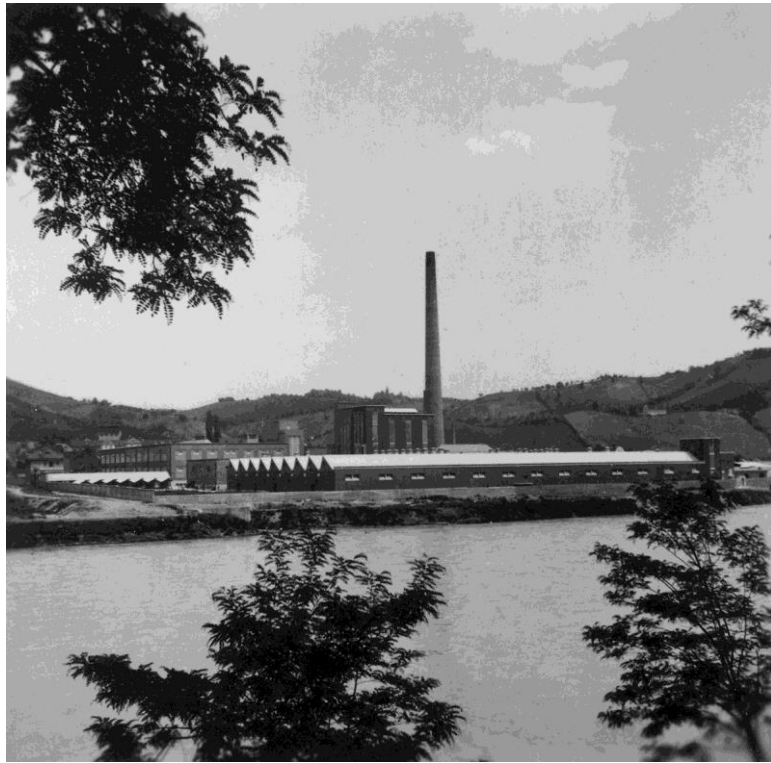

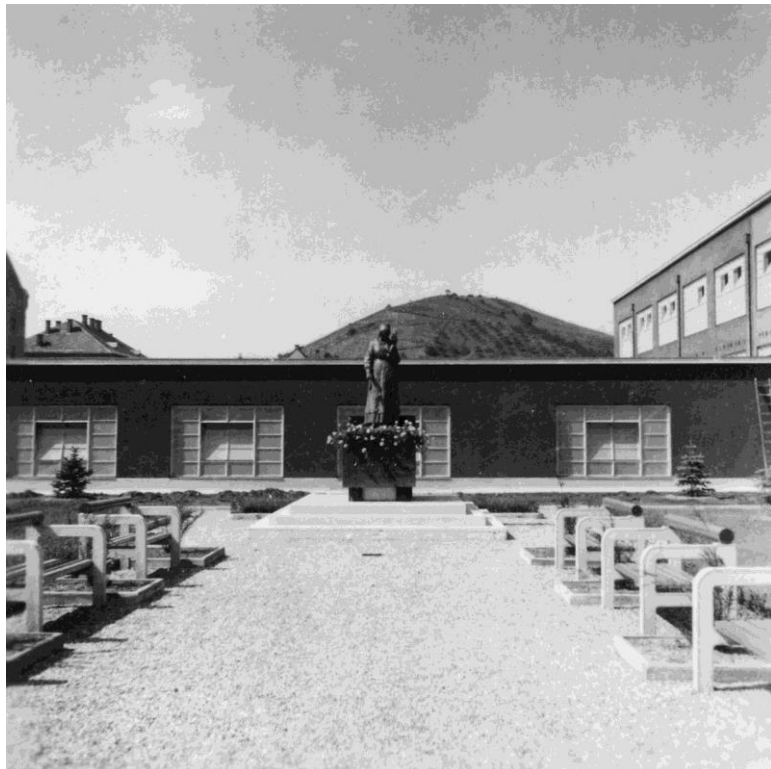
*

ropot utihne
nastopi tišina

roke scenaristke in dizajnerja razstave prelagajo kup fotografij na delovni površini

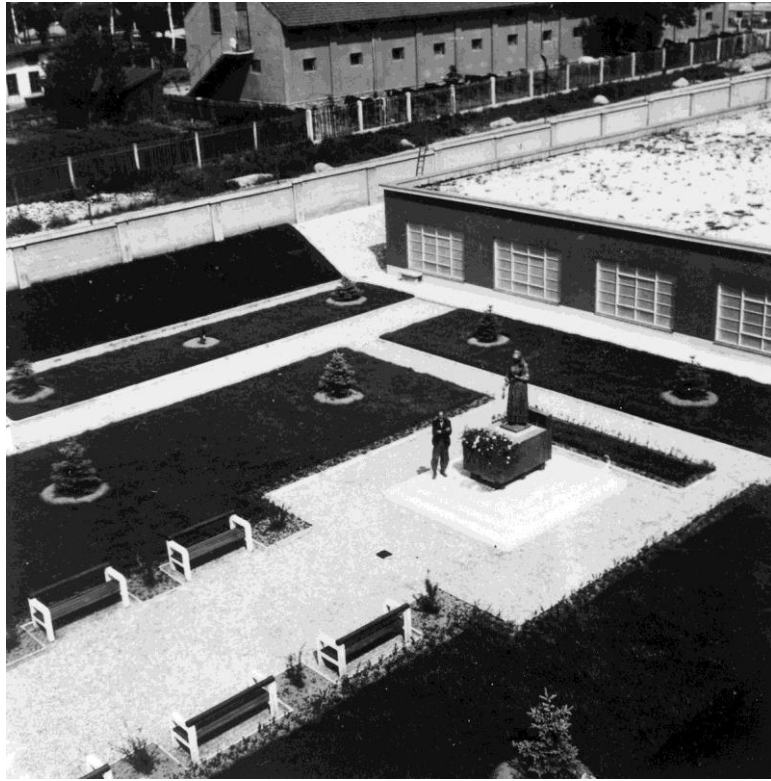

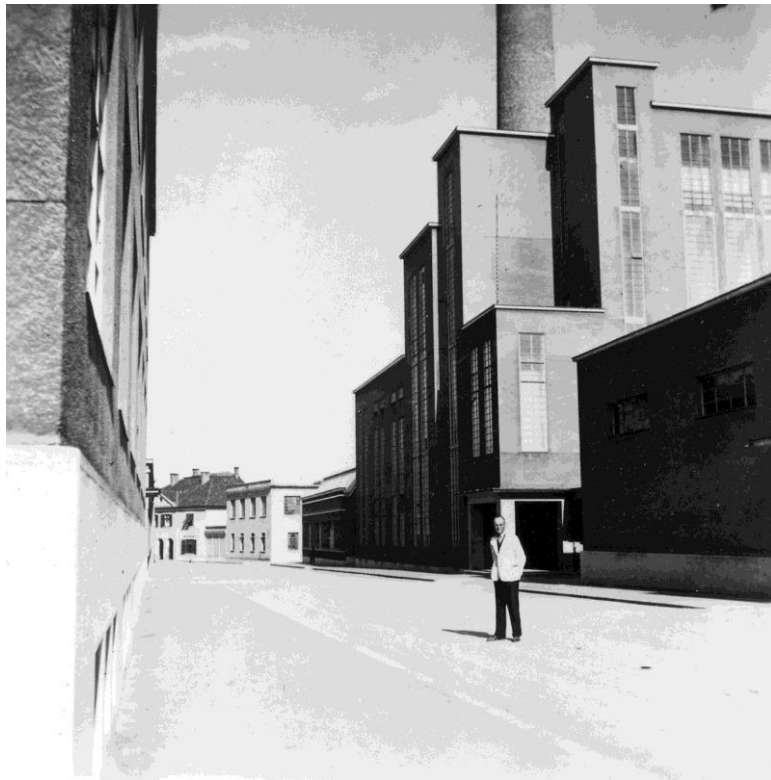

Dizajner: ..., te slike ..., saj ne rečem. Čiste so, samo ..., ta kip je prva oseba, ki jo vidim na slikah ...

Scenaristka: Tule tudi stoji en moški, zraven kipa predice. Mogoče je pa to Josip Hutter? Ne vem? Ne vidi se dobro.

Scenaristka: Tu je še eden

Dizajner: Kje ?

Scenaristka: Tule je, a vidiš ...,

Dizajner: Ujej ..., a to je tudi Hutter?

Scenaristka: Ne, ne ..., ta pa res ni Hutter. Tovarna je njegova.

Dizajner: Pa saj ne moreš vedeti ..., kaj pa če je le on?

Scenaristka: Ne, ne..., prepričana sem, da ta moški ni Hutter!?

Dizajner: Sej je vseeno. Ve se, da je on naredil tekstilno tovarno ...

Scenaristka: ... in v tovarni se je videla njegova filozofija.

*

Scenaristka: Dolgo ni bilo nobene njegove fotografije. Sploh nismo vedeli, kakšen je. Samo načrti so se našli v arhivih. Načrti kolonije in bloka. Pa tudi obnovljene, pravzaprav na novo zgrajene vile v parku.

Dizajner: Kaj pa načrti tovarne?

Scenaristka: Ne vem. Ti me niso zanimali tako, kot načrti stanovanjskih objektov. Vile, kolonije in velikega bloka. Potem pa so se iznenada pojavile vse te fotografije. Prinesel jih je njegov mlajši sin Josip ml.

Scenaristka dvigne iz kupa slik podobo smučarja: To je on.

Dizajner: Aja..., res? Ta bi lahko bil njegov hišnik, ki mu maže smučke!

Scenaristka: Ne, ne, ne ..., to je on! Smuči si je vedno pripravljaj sam. Vse te podrobnosti sem izvedela od njegovega sina. Potem mi je izročil vse slike da bomo vedeli kakšen je ... in tako se je rodila tudi ideja za razstavo. Josip ml. je še povedal, da je bil oče strašno pedanten, tako da ..., seveda si je smuči pripravljaj vedno sam!

Dizajner vzame iz kupa fotografijo otrok in jo dolgo gleda: Aha. Ta. Manjši to je mlajši sin, Josip mlajši. Ta ti je dal vse te slike.

Scenaristka: Ja. Najbrž ..., ja, prav gotovo. To so vsi trije otroci.

Dizajner: Pa to je ..., poglej no. Kako upedenana slika. Kako se gledajo ... vidiš? Na desni je starejši sin. Gleda v levo, od tam ga gledata sestra in mlajši brat. On je v centru pozornosti, čeprav je ona najlepša in on ni na sredini ...

Scenaristka: To je bilo posneto morda že med vojno, ali tik pred začetkom ..., čeprav so videti srečna družina ...

Dizajner: Ja, mogoče res tik pred njo ... In oba fanta nosita ročno uro ... premožni so. To se vidi od daleč!

To je studijska slika. Iz fotografskega salona, kot so rekli takrat. Brez vseh običajnih dodatkov... brez tollov, zaves, stojal, rož ... samo ta obroč svetlobe za njenim hrbtom ... Tega niso slikali v vili ...

Scenaristka pobere iz kupa fotografij sliko para iz sobe v vili: ... to je pa fotografija iz vile. Iz gospejine sobe.

Pomočnik prinese sliko: Kam jo obesim?

Dizajner izbira mesto in lego. Izbere: Tule poskusi.

Pomočnik obesi sliko in izgine za njo.

Dizajner in scenaristka stopita k sliki in jo gledata.

Dizajner: Se držita za roke?

Scenaristka: Ne vem ... mogoče. Pod mizo. Kot bi to skrivala....

Dizajner: ... zanimiva svetloba ...

Scenaristka: Ja. Z okna. Kot na starih platnih družinskih portretov ..., čeprav je mojster fotografiral naravnost v njuna obraza, se jima izriše profil ...

Dizajner: Ja. Njuna profila.

Dizajner in scenaristka izgineta.

Fotografija Hutterja in Beti se zatemni.

Trenutek za tem podoba s fotografije oživi ob zatemnjeni fotografiji.

Pred njima fotograf s starinsko kamero s pregrinjalom, na trinogu, zleze izpod črne zavese fotoaparata, ga pospravi in odnese.

Hutter vstane, si pogladi suknjič in gleda sliko na steni.

Beti se nasloni na mehak naslon in si oddahne: No, to sva zdaj končala.

Hutter: ... da bodo ostale slike za spomin. Sodobne, kot velewa čas. Fotografije, ne oljnate slike. Ne bo nama treba izgubljati časa s sedenjem pred slikarjem.

Beti: Ta slika na zidu. Ne vem. Jaz bi jo zamenjala. Mogoče bi drugo leto, ko bo Julijan osemnajst, Eva šestnajst, Josip pa enajst let ..., da bi vse tri s skupaj.

Hutter: Zakaj pa ne takoj? Zakaj drugo leto?

Beti: Tisoč devetsto štirideset. Okrogla letnica bo.

Hutter se ponovno ozre na sliko na steni nad zofo: Tako veliko, kot je ta?

Beti: Ja..., tako veliko. Saj jih povečajo.

Hutter: Seveda jih, samo ... Nič nimam proti; poleg tega – to je gospejina, tvoja soba. In vsi trije otroci, na takšni sliki še posebej..., bodo zelo lepi. Vseeno barve te oljna slika poživijo steno nad zofo.

Beti: Barve!? Saj je mojster fotograf rekel, da lahko na poseben obarvajo tudi fotografijo. V bolj nežnih tonih.

Hutter: Hja..., vseeno bo še vedno bolj na sivo. Na sivo ali pa na rjavo. Sem pa prepričan, da bo barvna fotografija kmalu prevladal svet in bo dostopna ljudem in naši mojstri se je bodo

tudi naučili delati. Mogoče bo to že drugo leto ... V vojnih časih se takšne iznajde veliko bolj hitro razvijajo! Ja, saj se strinjam s fotografijo vseh treh otrok. Lepo, lepo da jih bomo imeli vedno pred očmi!

Beti: ... pri nas vojne ni ...

Beti in Hutter gledata oljnato sliko na steni.

Beti bolj zase, kot Hutterju, doda malo tiše: Najbrž ne bo dolgo trajalo to nemirno stanje. Vsi smo že v strahu ...

Hutter: Seveda je vojna zelo slaba stvar. Za vse. Za ljudi, za industrijo in za trgovino. A za nekatere stvari je tudi dobra. Za mnoge vrste različnih izumov in iznajdb, ki jih rabijo v vojni, pridejo potem prav tudi v miru! Materialne dobrine dobijo v vojni svoj pravi smisel. Hrana, obleka ...

Beti: Tvoja ..., naša tekstilna tovarna..., res je.

Hutter: Tovarna, seveda. Materialne stvari so bolj trajne kot papirni denar. Hrana, obleke in hiše. Zemlja. To obdrži svojo vrednost! Zato je denar treba hitro menjati v bolj trajno vrednost! Sreča v teh grozečih časih je, da sem začel vlagati dobiček v izgradnjo stanovanj. Ta bodo vedno potrebna. Največ dobička bo pa šlo v veliki stanovanjski blok. V naš blok, kot že govorijo po mestu, v Hutterjev blok!

Beti: Kdo bi si mislil! Pred petimi leti ..., ko smo se nastanili tukaj. Kaj vse se zgodi v samo petih letih!?

Hutter in Beti izgineta.

*

Blizu zatemnjene gospejine sobe se prikaže ista soba izpred petih let.

Beti bolj mladostnega videza, vedra, živahna, gladi krzneni plašč v naročji. Sede z njim čez roko na zofo in glede v pričakovanju.

Hutter potrka, urejen: Beti ..., ojej!

Beti na nogah takoj, ko Hutter vstopi. Ta razpre oči.

Hutter: Samo nerca ne, Beti!

Beti: Nerca ...? Ne!?

Hutter: Ne!

Beti odide in se vrne čez čas ogrnjena s temnim plaščem iz volnenega blaga.

Hutter skozi okno gleda vrt pred vilo.

Beti: Otroci so bili zelo nedopovedani, so šli kar naprej. Evi sem rekla, naj malega drži za roko..., vsaj do tja. Ko bodo šli nazaj, se lahko malo umažejo.... Tja pa ne!

Hutter ji prikima: Veš, od začetka gradnje te vile sem govoril arhitektu. Hiša naj botakšna, kot veleval čas. Brez nepotrebnih okraskov. Izstopa naj samo toliko, kot je velika, predvsem pa naj bodo vse vidne stvari samo koristne. Okna, balkoni, napušči, fasadni deli, vse naj bo na videz skromno, a trdno in iz najboljših gradbenih sestavin.

Beti: Tudi znotraj je vse, kot je treba ...

Hutter: Hiša mora z nami in živeti za nas. Da nam služi. Ne more biti hiša vsa nališpana in ne more biti hiša več, kot mi. Trdna že! To ja, da se že od daleč vidijo njeni čvrsti temelji.

Temelji hiše in temelji moje družine morajo trdo sedeti. Takšen mora biti vsak Hutter. Vse Hutterjevo!

Beti mu pozorno prikimava.

Hutter: Zato... Beti, nikar se ne oblači v nerc. Nam ni treba navzven kazati svoje moči in bogastva ... in največji dobički še pridejo. Zmeraj pa ne bo tako. So vzponi in padci in ko si na vrhu, je treba misliti na vse mogoče. Tudi na slabe čase, ki lahko hitro pridejo.

Ko je človek premožen, se najde okoli njega tudi mnogo slabih stvari. Nevoščljivost, sovraštvo, zavist in pohlep, hinavščina, prilizovanje. Proti temu pa se je najlažje braniti z notranjo trdnostjo. Da sami ne bomo podlegli skušnjavam. Da ostanemo skromni navzven.

Plašči iz nerca, zlati nakit, življenje na veliki nogi pa ne daje takšnega vtisa. In odžene prijatelje, ki bolj cenijo našo naravo, karakter in pridnost, prijaznost in delavnost, kot pa naše bogastvo.

Zato se raje odpovej nercu.

Beti: Res ...

Joj! Pa še Miklavžev večer je ..., ko bo pest slaščic postala velik zaklad

Hutter: Ja..., letos bomo otroke naših delavcev obdarili samo v imenu svetega Miklavža. Čez dve, tri leta bomo odprli kolonijo. Kolonijo Hutter! In to ne bo darilo samo za tiste, ki bodo sprejeli pogodbe in se naselili v naše hiše. To ne bo samo skrb za delavce naše tovarne, ampak bo ta skrb v korist tudi tovarni. To bo varno naložen dobiček, ki se bo vračal. Z obrestmi. S kupninami ali z najemom.

Zato moramo Hutterji biti za vzgled. pa ne z nercem, ne z nobenim nepotrebnim razkošjem! Samo tako bomo obdržali svoje ljudi. Vse kar sva sama zgradila, bo šlo najinim otrokom, ki bodo iz takega vzgleda dajali naprej svojim otrokom. Tako mora iti. Iz roda v rod!

*

Fotograf v studiu postavlja tri stole v vrsto in zraven še dober meter visoko stojalo za rože z asparagusom, ki se košato obeša, kot slap proti tlom.

Hutter z rokami na hrbtu stoji ob strani in gleda tri stole.

Fotograf nastavlja velik fotografski aparat s temnim pregrinjalom: Jaz sem pripravljen, gospod ...

Hutter: So že tukaj. Julijan, Eva in Josip!

Fotograf: Meni se zdi, da bi dekle lahko sedelo na sredini. Na desni starejši, na levi pa mlajši brat ..., kar sedite.

Hutter gleda posedanje.

Fotograf gleda Hutterja: Kako se vam zdi?

Hutter: Ne, ne, ne ..., ta roža..., asparagus je zdaj večji kot oni!

Fotograf: Veste ..., gospod Hutter ..., stojala in rože ... Rože so kot dekor.

Hutter: Ne, ne, ne ..., samo otroci naj bodo na sliki...

Fotograf odnese stojalo in rožo.

Hutter gleda otroke na stoli.

Fotograf gleda Hutterja: ... prazno ozadje, kajneda ...?

Hutter: Res ..., nekam prazno. Ampak roža je prevelika. Ne more biti roža na sliki najvišja!

Fotograf: ... mogoče bi pa gospodična Evica stala in ... odmaknemo srednji stol ...?

Hutter: Mogoče pa res. Odmaknimo stol. Eva ...!

Fotograf odnese Evin stol in primakne Julijana in Josipa bliže skupaj.

Hutter gleda in gladi z dlanjo svoje lice: ... še vedno..., ne vem no...

Fotograf: Ja, saj vem. Ozadje je še vedno nekam prazno ... Poglejte gospod Hutter ..., mogoče bi poskusil z lučjo ... Tam, za njimi, bi osvetlil velik, svetel obroč, kot bi vzhajalo sonce. Zelo popestri, veste. Zelo popestri! Včasih še bolj kakor roža.

Hutter: Poskusimo.

Fotograf za hrbtom postavljenih otrok z reflektorjem kreira osvetljeno krožno ploskev.

Hutter: Zanimivo.

Fotograf gleda Hutterja: Je, a ne!? Zelo zanimivo.

Hutter glede pozo otrok: Samo ..., veste mojster, Eva na sredi ..., je res ravnotežje, a ta fotografija bo pomemben spomin za vse tri in za vse poznejše čase! Julijan, najstarejši. Ta bo

ponesel ime Hutterjev v naslednje rodove. On bo ..., ko jaz ne bom več mogel ..., saj razumete. On bo postal Hutter za mano! Zato se mi zdi, da bi on lahko ..., moral stati na sredini!

Fotograf pomaga otrokom, ki gledajo v kamero, da se postavijo v novo razporeditev z Julijanom na sredini..

Hutter gleda otroke z rokami na hrbtu.

Fotograf prikimava in se približa Hutterju: Najmlajši je zdaj videti ..., ne zamerite gospod Hutter, ne več kot brat, ampak kot njun otrok ...

Hutter se naglo ozre: Kako to mislite, mojster? To so vendar ...

Fotograf: Za vas ja, gospod Hutter! Ker veste. A če bo kdo drugi videl sliko..., čez leta, bodo res videti kot otrok, mož in žena.

Hutter: Neee ...

Fotograf: Ne vem ... Pač povem ..., kako bi se tudi lahko razumela takšna fotografija ... čez leta!

Hutter: Kako bi pa vi ...?

Fotograf: Če dovolite ... jaz bi takole. Poglejte. Gospodična Eva naj stopi nazaj na sredino ..., tako ja. Gospodiča sedita ... gospodič Josip na levi in Julijan desno od gospodične. Vendar nihče naj ne gleda v kamero. Vidva, Eva in gospodič mlajši brat, vidva pa glejta v Julijana, ki bo sčasoma zrasel v gospoda Hutterja! Tako ja ... Tako! Kaj pravite, gospod Hutter. Kako se vam zdi ta razpored in ti pogledi?

Hutter gleda otroke z rokami na hrbtu in kima: Ni slabo ... ni slabo.

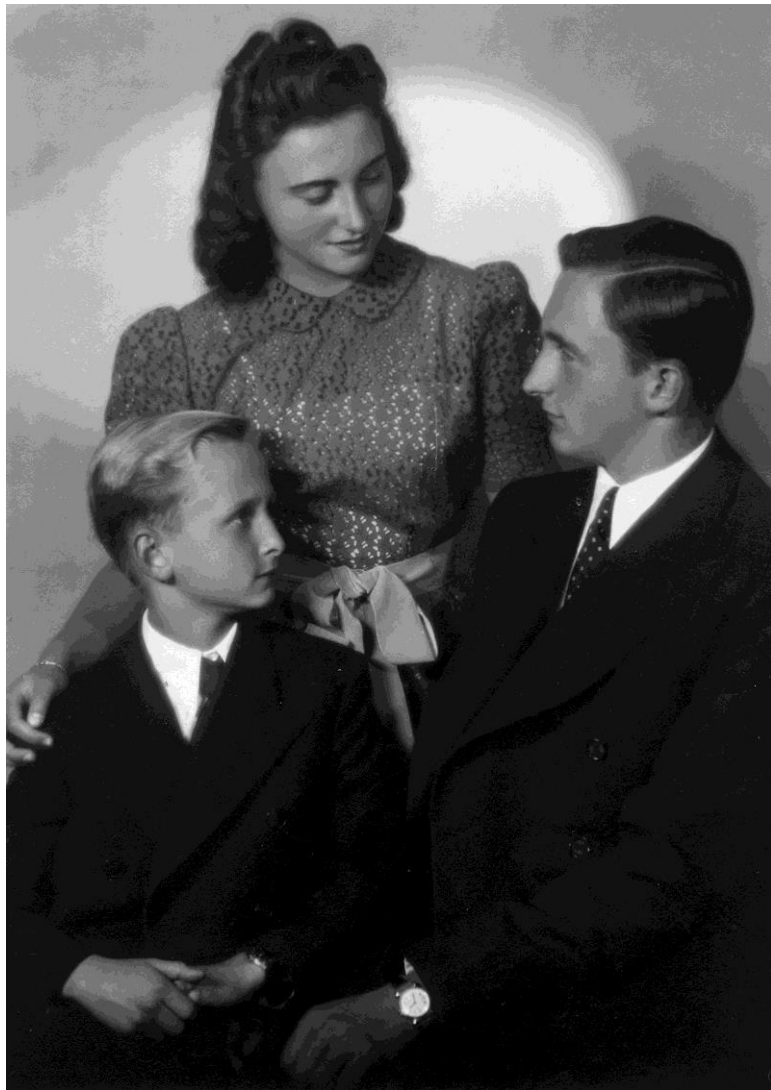
Fotograf si mane roke in z vljudnim nasmehom zleze pod pregrinjalo kamere: Bo..., bo. Lepa slika bo, to vam garantiram.

Fotograf zleze pod pregrinjalo, Hutter izgine, otroci se spremenijo v fotografijo.

Dizajner in scenaristka gledata sliko otrok.

*

Dizajner in scenaristka gledata sliko otrok.

Dizajner: A vidiš tole?

Scenaristka: Aha ..., ne vem kaj točno misliš?

Dizajner: Ta izraz, kako se gledata hčerka in starejši sin. A vidiš?

Scenaristka: Kako?

Dizajner: ... nooo, pa ja vidiš...!

Scenaristka: Kaj?

Dizajner molči.

Scenaristka molči.

Dizajner: Kaj misliš..., da niso imeli nobenih skrivnosti?

Scenaristka: Ne vem? Najbrž so jih imeli. Vsi imamo kakšno skrivnost.

Dizajner: No ..., a ni to zelo zanimivo !?

Scenaristka: Ne vem če je zanimivo ..., ker je skrivnost!

Dizajner: ... oh, si tečna! Mene pa ravno to zanima. Si pa ja vse to raziskovala.

Scenaristka: Seveda sem. Samo jaz nisem brskala za njihovimi skrivnostmi.

Dizajner: Ja ..., kaj si pa potem sploh raziskovala? In kaj si odkrila?

Scenaristka: Kaj sem...? Raziskovala sem to, kar je znano. Vire. To kar leži po arhivih ..., pač. Gola dejstva. In na koncu sem na srečo dobila še vse te fotografije!

Dizajner: Mene bi pa zanimalo ravno ono drugo, kaj so bili v resnici?

Scenaristka: Saj to je vse res, kar sem zbrala in raziskala. To, kar so bili v resnici!

Dizajner: Ja... ampak ..., kaj veš, kaj vse se skriva za tem nežnim pogledom dekleta?

Scenaristka: To pa res ne vem. Samo..., to niso dejstva! Nežni pogledi ..., to na fotografiji ne pomeni nič. Trenutek. Režiran hip. Poza!

Dizajner: Kako ... režiran hip!? Saj bi lahko iz te grimase videla, kaj je ona v tistem hipu mislila!

Scenaristka: To, kar je ona takrat mislila, to je šlo z njo v grob. Tega ne vemo. Tega še ona ni več vedela naslednji dan. To je skrivnost.

Dizajner: Too, ja! To! A ni to najbolj privlačno... ta skrivnost! Ki jo je nesla v grob!

Scenaristka: ... že mogoče. Ali pa tudi ne. Tega ne vemo... Nimamo vira.

Dizajner: ... ja... pa a ni to ...

Scenaristka: Dolgočasno?

Dizajner: Jaaa ...

Scenaristka: Takšno je moje delo. Raziskava virov. Če jih ni, je treba brskati za njimi ... in kdor je vztrajen, skoraj vedno najde to, kar išče. Vidiš, koliko je fotografij ... in na njih je ujeta to, kar se vidi na njih. Nič manj in nič več. Samo to, kar se vidi ...

Pomočnik prinese novo fotografijo.

Dizajner: Oh ..., ta je pa povsem drugačna ...

Scenaristka: Ta ni družinska. To sem našla pri nekem drugem viru.

Dizajner: Saj se vidi.

Scenaristka: Kaj se vidi?

Dizajner: Da ni družinska.

Scenaristka: Ja, kako pa si to videl? Saj je vendar to tudi del zgodovine. To je Hutterjeva kolonija. Čisto lahko bi bila iz njihove zbirka. A je res. Ta ni družinska ..., in kako si to prepoznal iz same slike?

Dizajner: Saj vidiš množico. Pri onih, družinskih so tudi prizori tovarne, kjer bi lahko bilo več ljudi... A so v glavnem vse prazne. Mogoče osebe, dve. Drugače pa so povsod samo člani družine. Tu pa ..., saj vidiš, kot množica na veselici!

Scenaristka: Pa saj tudi je ..., ene vrste veselica! To je likof po izgradnji prve faze kolonije.

Dizajner: Slavolok na smrekicah, napisi z venci in vitrami rož. Res je ..., kot praznik.

Scenaristka: To je bil po izgradnji njihove vile nov, velik, gradbeni uspeh, in poseg v javni prostor in je s temi hišami zastavil razvoj novih bivalnih navad v mestu.

Dizajner: Slavna Hutterjeva kolinija. Vse po žnurci in po pravilih. Najprej štalca, pol pa kravca. Lepo je poskrbel za svoje ljudi!

Scenaristka: Ne vem. Nič v arhivih ne pritruje tej splošno razširjeni tezi, da bi skrbel za svoje ljudi, zaposlene v tovarni. Mogoče nekaj malega, da bi krepil lojalnost in jih tudi na ta način vezal na sebe.

Dizajner: Spominjam se stare mame, ki je tarnala, kako hudo da je bilo v stari Jugoslaviji. Trgovine, da so bile polne, a denarja ni bilo in dela tudi ne... no ja. Ona je bila s kmetov. Tu, v mestu ni bilo videti takšne stiske. Viri gor, viri dol. Saj se vidi, da je poskrbel za svoje ljudi. Da je poskrbel za visoki standard, za družine. Imeli so delo, stanovanja in so si lahko brez težav privoščili tudi otroke ...

Scenaristka: Otroke..., privoščili!? Saj niso stvar! Otrok je človek! In pride ..., velikokrat nenapovedano!

Dizajner: Tako je bilo v starih časih, ja... Zdaj je to možno ..., regulirati.

Scenaristka: Kontrola rojstev, saj vem. V bistvu je to žalostno.

Dizajner: Aja? Žalostno? Meni se pa zdi to čisto v redu. Da lahko človek tudi preko tega uravnava ..., hm ..., ja! Tudi svojo svobodo! Saj si že slišala. Svobodno odločanje o rojstvu otrok...

Scenaristka: Seveda. Slišala, slišala...

Dizajner: Pa kaj je ...?

Scenaristka: Nič, nič ...

Dizajner: Ne... čaki! Poglej. Saj vem. Misliš – ti si možki. Ampak smo tudi očetje! In ko sem z Melito..., saj veš, tisto prejšnjo, prišel v situacijo, da sem moral odločati ... mi ni bilo lahko!

Scenaristka: Ti so odločal o rojstvu otroka!?

Dizajner: Ja... jaz ja! Kaj je to čudnega? V bistvu sva skupaj..., ampak na koncu je rekla, naj odločim jaz. In potem, ko sva šla narazen, sva vedela, da je bilo tako prav.

Scenaristka: Narazen ..., in ona si je potem našla drugo štalco.

Dizajner: Mhm.

Scenaristka: ... in potem je dobila telička.

Dizajner: Kako veš ...?

Scenaristka se nasmehne.

Dizajner: Gotovo ji ni bil všeč ..., moj dom. V bistvu sem ga dizajniral za sebe, še ko sem bil samski ..., no saj sem še vedno ... in bom ostal. Samski.

Ja. Tak dom za samskega moškega ..., to ni bilo zanjo.

Scenaristka: Dom je tam, kjer prostor udomačiš. Tako ali drugače. S čimerkoli, kar ti leži in ustreza. Zelo pogosto s predmeti, ki jih prineseš vanj. Tako pravi večina ljudi, ko jih vprašaš. To je pač najbolj očitno.

Dizajner: Ne vem ..., najbrž je bila pri meni utesnjena ..., premalo svobodna ...?

Scenaristka: Svoboda je nekaj, česar ne dojemamo neposredno. Večinoma niti potrebe po njej ne razpoznamo takoj, naravnost te potrebe, s tem imenom. Svoboda. Jo pa občutimo skozi marsikaj. Nekateri zelo intenzivno. In je seveda povezano z - občutenjem doma.

Dizajner: Ja..., razumem. Se strinjam. Vendar otrok ..., ne prinaša svobode. Nasprotno! Delo, skrbi, vzgoja ..., adijo svoboda!

Scenaristka se nasmehne.

Dizajner: A ni več slik!?

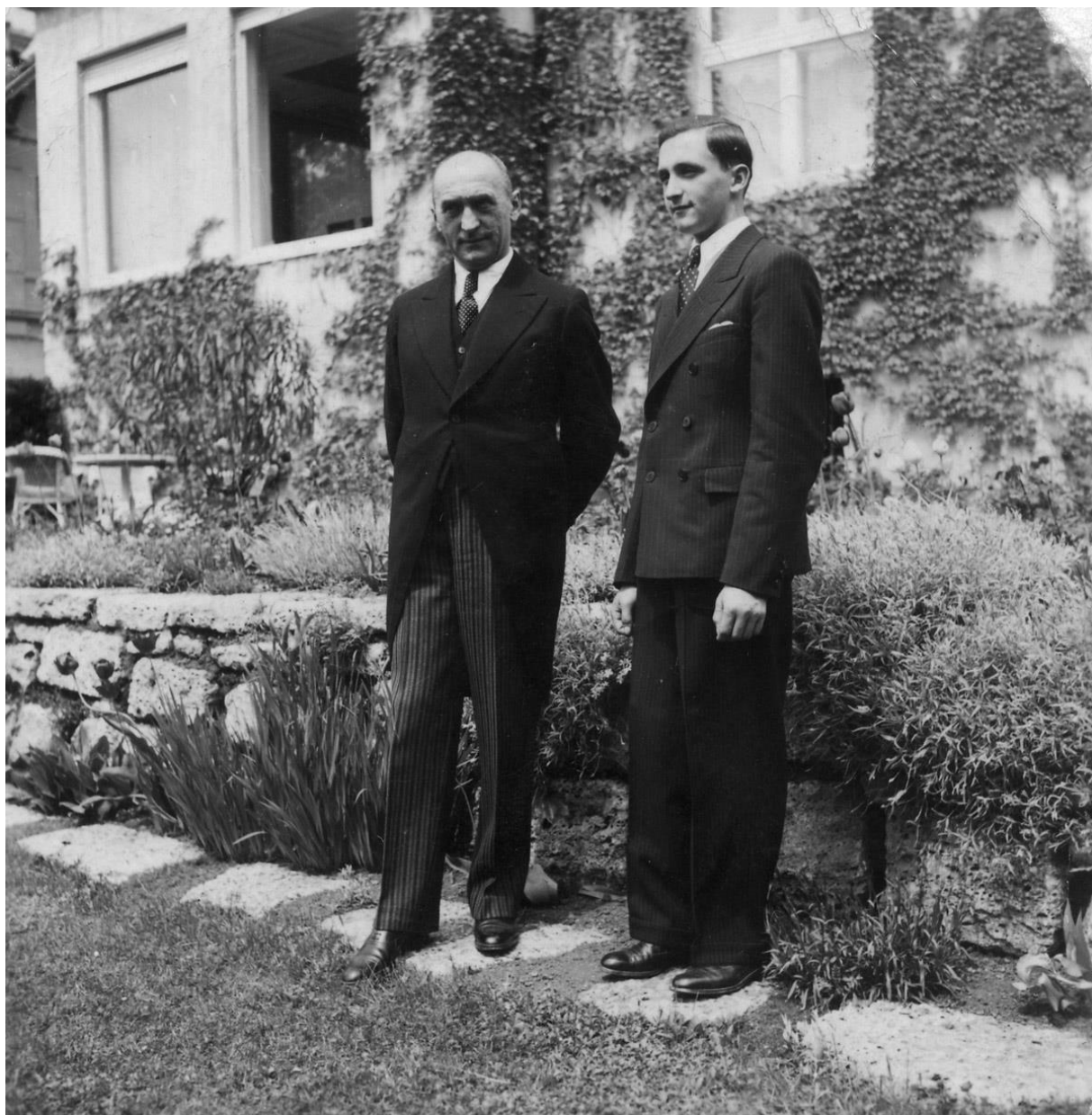
Pomočnik prinese sliko.

Dizajner in scenaristka molče gledata sliko.

Dizajner: Prinesi naslednjo!

Pomočnik prinese fotografijo:

Dizajner: Mama in hčerka. Oče in sin.

Scenaristka: Ja. Otroka ...

Scenaristka in dizajner izgineta.

Slika očeta in sina oživi.

*

Hutter: Odslej boš vedno z mano, na vseh pogovorih z mojimi partnerji, uslužbenci, arhitekti in z vsemi gradbeniki, ki so začeli delati blok..., že zdaj mu pravijo Hutterjev blok, ko ga še ni!

Vsi so prepričani, da bo gradnja uspešna, ker velja, da česar se lotim, gotovo končam!

Povsod boš hodil z mano ..., če bodo le okoliščine to dopuščale. Da boš videl, kako to gre, kakšne ukrepe je treba domisliti.

Misliti pa je najvažnejše, kar ne boš mogel dobiti od mene. Misliti se boš moral naučiti sam!

Julijan: Da oče, samo ...

Hutter: Kar reci ..., a preden izrečeš, prej vedno pomisli! V mislih pripravi besede, ki jih boš povedal...

Julijan: Da oče ...

Hutter molči.

Julijan molči.

Hutter: Nooo ...!?

Julijan: Mislim ..., ne vem kako bi povedal..., kot si rekel ...

Hutter prikima, molči.

Julija molči in z rokami menca.

Hutter: Si ...?

Julijan: To vse se mi zdi zelo težko! Vse tako obvladati ..., se mi zdi skoraj ..., če povem po pravici, skoraj nemogoče. La kako je tebi uspelo? Meni se zdi ..., res zelo težko.

Hutter: Ni bilo tako lahko, res ne. Deset nas je bilo pri hiši. Mati ni mogla z vsemi, oče pa ..., oče je delal in bil samo molčeči zgled. Tam, še doma, sem se učil kako najti svoje mesto in biti hkrati do vseh dober brat in tudi prijatelj.

Julija: Kako, kako si zmoget? Deset vas je bilo!? Res, kako to je uspelo!? Mi smo samo trije, pa se mi zdi...

Hutter: Moraš si postaviti trdna načela. Tebi bo laže, kot je bilo meni. Ti imaš dober vzgled. Jaz nisem imel tako dobrega. Moj oče ...

Julijan: Ja..., tebe res vsi globoko spoštujejo. Jaz tudi, oče ...

Hutter položi Julijana dlan na glavo: Zapomni si ..., pa saj to ti bom še večkrat ponovil.

Redoljubnost! Doslednost! Delavnost! Strogost! Organiziranost! Vse to vodi v uspešnost! To so načela, ki so se mi sčasoma sama porodila. Tebi so za tvoja leta, morda celo prezgodnja za razumevanje. A lahko jim zaupaš! Počasi boš razumel tudi njihovo pravo vsebino. Dodaj jim še humanost do vseh, posebej do svoji in osebno skromnost!

Julijan: Joj ..., tako zahtevno se mi zdi vse skupaj Jaz si ne morem niti zapomniti vseh teh besed ...

Hutter: Tudi ni treba. Ko jih boš razumel in kaj pomenijo, se jih boš tudi zapomnil. Zato pa boš čim več možnega čas z menoj.

Julijan: Da, oče.

Hutter molči.

Julijan molči.

Hutter ... povej mi ..., če si kdaj želel delati kaj drugega, kot učiti se in postati Hutter! Povej mi, čeprav bo zdaj to samo neizpolnjena želja.

Julijan: O ne ..., nič drugega. Želim si, da bi bil nekoč podoben tebi ... Da bi bil takšen kot ti!

Hutter prikima.

Julijan: Čeprav se bojim in ne vem ..., kako bom?

Hutter: Ker imaš voljo, bo šlo. Sčasoma. Ne bo pa čez noč. Seveda ne. Zato bom pa jaz ..., dokler bom le mogel in dokler bom lahko ..., bom tebe učil in še naprej ti bom najboljši zgled.

Julijan: Da, oče.

Hutter molči.

Julijan molči in riše s stopalom po pesku.

Hutter gleda njegovo stopalo: Pa res nimaš v sebi nobene druge želje ..., kot nekakšen poklic? Nikoli nisi razmišljal, da bi delal kaj drugega?

Julijan menca: Mogoče ..., nekoč. Še prej, ko sem bil mlajši ..., sem rad gledal v cerkvi vse tiste kipe in velika okrašena vhodna vrata in drobne, na vseh klopih čisto enake cvetice ... in sem si želel, kako fajn bi bilo, če bi jaz znal kaj takega narediti čisto sam. Čisto na novo.

Takšne okraske! Iz lesa ..., tako kot stroji v tvoji tovarni naredijo blago iz tankih nitk ..., tudi čisto na novo.

Meni je bilo tisto zelo všeč... Rezljanje lesa. Drobne figurice, vijuge, okraski, cvetice, gube ogrinjal, kot bi bile iz prave tkanine!

Hutter ga gleda in kima.

Julijan: Takrat sem si želel, da bi tudi jaz postal kdaj rezbar za les.

Veš ..., oče lesa menda sam pokaže, kako ga je treba rezljati. V tistih rasteh se baje vidi različne podobe, oblike ..., največkrat narave.

Se spomniš, ko sem bil s tabo ..., nekoč, v lovskem domu in je bila tam tista velika omara.

Čez celo steno! Na vsakih vratih je bila velika izrezljana slika. Sami lepih prizori. Lova, razne živali, rože ..., na eni je bila izrezljana pol ženska, pol riba, ki vstaj iz vode ...

Hutter: ... ženska?

Julijan: Ja ..., neka boginja ki se je dvignila z rokami nad glavo, kot živa, mala igračka. Omara in tiste slike na vratih, gladke in svetleče figure so se mi zdele prelepe. Kot bi pozimi stopil k topli peči! Les me je vedno privlačil ...

Hutter: Rezbarije živali, rož, ... ženske ..., so tudi tople ...

Julijan: Kaj ...?

Hutter: A, a ...

Julijan: Kaj si rekel ...

Hutter: Nič, nič takega. Ta občutek za lepo, to je dober občutek. Ti bo koristil pri delu. To, da imaš rad lepe stvari, to imaš po svoji mami.

A tudi brez vsakih nepotrebnih okraskov, so lahko stvari lepe, zelo lepe! Na videz prazne, a urejene in čiste. Kot naša tovarna. Na zunaj in tudi na znotraj! Tam boš tudi našel take ..., lepe občutke ...

Julijan: Da, oče.

*

Hutter in trgovec Macun, oba z rokama na hrbtih, strumna in v gumbnici značka, zobato kolo, grb rotarijancev. Julijan v enaki pozi, korak stran in brez značke.

Macun: Ti si bil pred desetimi leti ustanovni član! Ha! Za vedno boš zapisan med rotarijanci našega mesta! Kaj kmalu pa bi zraven tudi tvoj sin.

Julijan se nerodno prestopi in stiska pesti ob šivu hlač.

Hutter: Da ... počasi ga jemljem v uk. No ... kaj je vodilo vsakega rotarijanca..., v štirih točkah!?

Julijan zdrdra kot bi zavrtel zobato kolo: Ali je resnica, ali je to pošteno za vse udeležence, ali bo podpiralo prijateljstvo in dobro voljo, ali bo služilo blaginji vseh udeležencev? Velja za vse stvari in za vsako vprašanje mora biti pozitiven odgovor! To so vodila za rotarijance!

Macun: Ha, ha, ha, ... dobro si ga navil!

Hutter dvigne brado.

Julijan zardi in pogleda v tla.

Macun v hipu spremeni svoj obraz iz smejanja v resnega: Kaj praviš ti ..., ki posluješ s celim svetom. Kako bo s profitom zdaj..., ko ja tak negotovi čas?

Hutter: Jaz profita ne bom tlačil v nogavice, v banke še manj!

Macun: Seveda! Prelij ga v zlato. In skrij na več kupov. Vojna se bliža..., kaj veš, kako bo in kaj bo z našo državo?

Hutter: Eh ..., vojna je daleč, a mi bomo vedno tukaj. Držali bomo mesto v življenju. Jaz vlagam ves dobiček v nakupe zemljišč za stanovanja in jih bom tudi gradil!

Macun zmiguje z glavo: Ni dober čas ..., ti povem, da ni dober čas za nepremičnine. Vojna poruši vse., veš. Zapomni si! Zlato ima vedno svojo ceno!

Hutter: Jaaaa! Seveda! Saj vem. Poskrbel sem tudi za zlato rezervo. Dobesedno. In ne tukaj, v mestu. Niti ne v naši državi... Toliko pa že vem. Poskrbel sem, kot pravim, za zlato rezervo.

Macuna: Saj sem vedel... Ti si in boš ostal - Hutter! Nisi zastonj med najbolj uglednimi!

Hutter molči.

Macun molči.

Hutter: Toliko, ja ..., za vsak slučaj, sem hranil na en mali kupček, v drugo državo.

Sicer pa ni dobro ves dobiček pograbititi zase in ga pretopiti v razkošje. Tako ga dobesedno mečejo nekateri proč. Je treba pomisliti, od kod ta dobiček pravzaprav pride!? Treba ga je po pameti vračati tja, od koder izhaja. K ljudem ..., navadnim ljudem, ki drugače sploh ne razumejo, kako se to gre. Mislijo, da mi kapitalisti vse požremo sami.

Tudi ni treba, da bi vedeli vse bolj podrobno. Dobro pa je, da jim damo to vedeti. Da znamo pametno vrniti njim v uporabi, kar bi oni sami gotovi zapravili za prazne reči in ..., veliko zapili!

Macun: Da, da ..., saj jaz tudi tako mislim in večina drugih tudi ..., potem ko poskrbimo za sebe. Bolj ali manj razkošno, kot praviš ..., da, da!

Hutter molči.

Julijan gleda konice svojih zloščenih čevljev.

*

Eva v narodni noši z avbo prinese v naročju krzneni plašč.

Beti prav tako v narodni noši z avbo, se zdrzne.

Eva: Mama! Kako lep plašč..., ta je tvoj?

Beti: Ja.

Eva: Zakaj ga pa nikoli ne nosiš?

Beti: Ta je za zimo ...

Eva: Saj ga pozimi tudi ne nosiš ...!?

Beti: Ta plašč je zelo dragocen ...

Eva: Vem ..., vidim. Krzno je, nerc!

Beti: Dragocen je za mene ..., pa ne zaradi nerca. Ta plašč mi je ob poroki poklonila mama. Da boš lahko ponosno hodila ob Hutterju, mi je rekla ...

Eva: Potem je pa res dragocenost ... od moje babice! Samo ..., a zato ga ne nosiš, ker je tako drag spomin?

Beti: Pa ..., to res ni glavni razlog.

Eva: Kaj je pa potem za en vzrok?

Beti: Ne vem, kako bi povedala ..., da boš razumela. Tvoj oče je zelo dober človek, veš!

Eva: Vem ..., ampak kaj ima on s tvojim plaščem?

Beti: On mi je rekle, ko smo zgradili to vilo in dobili veliko novih prijateljev, vseh vrst ... On mi je rekel, da naj ga ...

Eva je neučakana: Kaj ti je rekel?

Beti molči.

Eva: Nooo, mama, povej! Kaj ti je oče rekel za krzneni plašč ...?

Beti: Josip je rekel da ...

Eva: ... kaj ...

Beti molči.

Eva jo gleda v pričakovanju.

Beti: Je rekel ..., da naj ga prihranim za tebe ..., kot ga je za mene prihranila moja mama!

Eva vesela zaploska, se zavrti s plaščem in z njim v naročju objame svojo mamo.

*

Pomočnik prinese sliko.

Dizajner: Danes bi le malokdo verjel, da je bila ta, dolgo največji stanovanjski blok v mestu, v resnici izdelan med drugo svetovno vojno. Koliko stanovanj je v njemu?

Scenaristka: V bloku je bilo načrtovanih sto enainštirideset stanovanj.

Dizajner: A si lahko predstavljaš?! Celo na malo manjšem zemljišču, kot je bila kolonija z dvajsetimi hišami in štiridesetimi stanovanju, je zgradil v eni hiši tri in pol krat več stanovanj. To pomeni tri in pol krat več denarja za najemnine!

Scenaristka: Ne vemo v resnici, kako je bilo s tem? Bila je vojna ...

Dizajner: Taka vojna ... v bistvu je bilo za njega, kakor mir ..., svoboda. Če je lahko zaključil tako megalomanski projekt!

Scenaristka: Ne bi se ti upala pritrditi, ker je večino dokumentacije nedostopne. Ali je bila uničena med vojno, ali pa po njej – ni važno. Zaenkrat je še nismo našlo, zato ne vemo, kaj je bilo res in ne nazadnje ... danes to sploh ni več pomembno.

Drugo pa..., mir je sam po sebi daleč od svobode. Če ni vojne, še ne pomeni, da smo vsi svobodni! In sploh ..., svoboden je lahko vsak sam. Svoboda po moje ne more biti kolektivna! Zato je res kar praviš, najbolj je bil svoboden tik pred vojno in deloma celo med njo. V miru pa, ki je prišel za vojno, so mu večino te svobode pobrali.

Dizajner: Ja. Vem. Celo zaprli so ga!

Scenaristka: Ne, ne, ne,... v zaporu mu niso mogli vzeti svobode! Svobodo nosimo v duši, v srcu, v glavi..., tega ti ne vzamejo tako, da zaklenejo tvoje telo v majhen prostor. Vzeli so mu svobodo, ko so mu preprečili da bi delal to kar zna in kar ga je naredilo za Hutterja.

Pomočnik obesi novo sliko.

Scenaristka: Tu je bil blok še njegov, a med bombardiranjem malo obtolčen. Brez težav so popravili in vrnili blišč njegovim uresničenim sanjam. Ko je lahko ustvarjal, se je čutil popolnoma svobodnega...

Dizajner: Možnost za ustvarjanje, ja ..., ko jo dobiš ..., res! Takrat si svoboden. To se ne meri z denarjem, bogastvom, ali časom, za katerega večkrat ne vemo, kam bi z njim! Svoboda ni materialna!

Scenaristka: Kako bedna in malo vredna je bila potem svoboda v tujini, ko so mu v domovini vzeli vse, kar je ustvaril ... pa ne zaradi materialne izgube. Drugače ...

Dizajner: Kako res! Niti sinova smrt mu ni mogla do živega, dokler je misli, da bo lahko ustvarjal, deloval, gospodaril, gradil ...

Vidiš, njegov primer dokazuje, da je lahko tudi otrok ovira pri zagotavljanju te ... ustvarjalne svobode. To sem imel takrat v mislih, ko mi je rekla, naj se odločim ... Ustvarjanje! Saj sem vendar umetnik! Ustvarjalec vizualizacij abstraktnih idej ..., veš kaj je to!? Zato res rabiš popolno svobodo!

Scenaristka se vzravna in ga gleda v oči: Jaz takšne odločitve ne bi nikoli prepustila partnerju ..., očetu. Ta odločitev je ženska svoboda!

Dizajner: Ti ne moreš tako govoriti, ker ... nimaš otroka!

Scenaristka: Točno vem ravno zato, ker ga nimam!

Dizajner: Tako govoriš, ker si nisi izkusila. Tudi ti si umetnica, ustvarjalka! Zato si lahko tako cenjena, ker si popolnoma svobodna!

Scenaristka: Za žensko je takšna svoboda prazna.

Dizajner: ..., pa saj lahko ustvarjaš!

Scenaristka: Za koga!?

Dizajner: Hm..., za kuhalnico..., metlo ..., za likalnik! Za likalnik ne rabiš osebne svobode ...!

Scenaristka si pogladi lase in potem krilo na stegnih.

Dizajner: Saj veš, da so imeli v Hutter bloku pralnico in likalnico..., vse centralno!

Scenaristka in dizajner izgineta.

Likalnica.

Na sredini stoji velik likalni stroj z dvema dolgima likalnima valjema. Na steni omarica s tremi varovalkami, pod njimi stikalo in rdeče kontrolne lučke. Likalna valja se vrtita, para tiho sika.

Prva delavka vstavljata rjuhe v valj, druga jih jemlje iz valja in zлага.

Lučki pod varovalkami ugasneta, valja se ustavita. Samo para tiho sika.

Zatuli sirena, zavija za zračni alarm.

Druga panična zbeži: Bežimo! V zaklon! Eroplani letijo!

Elektrikar vstopi, pogleda izklopljene na lučke: Aha ...

Odvije in izvleče varovalke.

Prva delavka stopi k oknu in gleda ven, v nebo. Vrti glavo levo in desno.

Elektrikar se ozira za njo in jo gleda v hrbet.

Sirene utihnejo.

Lučki ne svetita, likalna valja stojita. Samo para sika.

Elektrikar: A kaj vidiš ..., a že kaj leti ...?

Prva delavka: Nič ne vidim ...

Elektrikar se nasmiha: Vešda ne vidiš. Saj ni nič. Saj bi se slišali prej ..., če bi bil pravi alarm, bi se slišali aeroplani!

Prva delavka vrti glavo in gleda ven.

Elektrikar stopi ob okni za njen hrbet in ji z roko od zadaj seže pod krilo.

Prva delavka, ne da bi obrnila glavo, gleda ven in zadaj prime za njegovo roko: Eni ljudje so na dvorišču ...

Elektrikar urno stopi ob okno, da ga ne bi kdo videl od zunaj. Roko drži ves čas pod njenim krilom: Ne me tracat ..., kdo pa bo, če je tulil flige alarm ...!?

Prva delavka: Res so, res. Trije so. Naš gospod Hutter, pa oni komandant od gestapa, ki ima tisto črno leseno dlan in še eden je ..., s klobukom. Nekaj mahajo in govorijo. Do sem se ne čuje ...

Sirene ponovno začnejo zavijati.

Prva delavka se vzpenja na prste in bolj živahno gleda v zrak. Vrti glavo levo in desno.

Elektrikar poklekne za njen hrbet, zarije obraz v njeno zadnjico.

Prva delavka se malo spusti in razkorači: Daj no..., kaj pa če kdo pride ...

Elektrikar momlja iz gub njenega krila: Nikogar ne bo ... vsi so zbežali v zaklonišče ... in zdaj jih ne bo, ko že drugič zavija ...

Sirena utihne.

Prva delavka: Oni s črno roko mi nekaj maha ..., vešda me je videl.

Elektrikar od strani skrivaj pogleduje skozi okno: Ne maha tebi ...

Prva delavka: Kam pa potem ...?

Elektrikar: Ne vem... in oni s klobukom je ja direktor naše tovarne.

Elektrikar se vrne k poljubljanju zadnjice.

Lučki ne svetita, valja stojita. Med sikanjem pare se zasliši pritajeni šum oddaljenih letalskih motorjev.

Prva delavka gleda ven in potiska zadnjico v elektricarjevo lice.

Elektrikar zleze z glavo pod krilo.

Prva delavka: Vsi trije gledajo v zrak in nekaj mahajo ...

Elektrikar ne miga več z glavo pod njenim krilom. Letalski motorji so vse bolj glasni.

Prva delavka: Vsi trije nekam bežijo ...

Sirena začne zavijati zračni alarm v tretje! Zvoki letal so vse bliže in bliže.

Elektrikar na hitro zleze izpod njenega krila, jo zgrabi za roko: Grema hiter ...

Elektrikar in pomočnica zbežita.

Sirena zavija, letalo hrumi.

Zabliska se, vse se strese in strašno počí.

Sirena utihne. Zvok letalskega motorja se oddaljuje. Dve lučki pod varovalkami se posvetita, likalna valja se pričneta vrteti v prazno. Para tiho sika.

Okno se spremeni v fotografijo poškodovanega bloka in utripa, kot pokvarjena svetilka.

Slika ugasne.

Žarnici ugasneta. Likalna valja se ustavita.

Para tiho utihne.

*

Beti sedi sama na zofi v gospejini sobi pod fotografijo vseh treh otrok.

Eva pride oblečena za na pot. V rokah drži kovček, čezenj leži mamin krzneni plašč.

Beti skoči pokonci: Si že gotova ...?

Eva: Vse je v avtu.

Beti: Saj boste pazili ..., sem rekla šoferju, naj bo previden.

Eva: Še enkrat..., joj. Res hvala za avto. In Ivana. Vešda bo previden. Saj je bil vedno tak ... skrben. In točen, kot ura!

Beti: Ne zahvaljuj se. Ja kdo ti bo pa stal ob strani, če ne mi ... Ivan in avto pa bosta prišla nazaj.

Eva: Mama ...

Beti: Tako mi je težko, da se nismo mogli posloviti od Mici. Od naše ljube vnukinje ...

Eva: Ni šlo drugače, mama. Mici je že pri očetu ..., jaz bom pa tudi že danes zvečer z njima. Saj ti bi Ivan povedal. Prespal bo in se bo vrnil jutri.

Beti: Ja ..., Eva ..., ko bo vse to končana, ..., mogoče se vrnete. Sem..., ko smo se imeli včasih tako lepo!

Eva: Mogoče ..., vse je mogoče, kakršni časi so!

Eva dvigne plašč: Mama ... še enkrat. Hvala, hvala. Tisočkrat hvala.

Beti: Že prav, že prav. Saj je že čas, da ga nekdo ponosi. In tam zgoraj ti ga ne bo nihče nevoščljiv ..., tam je nerc kot narodna noša ...

Eva in Beti se nasmejita.

Eva: Ti in tvoje narodne noše! Moram ..., mama. Grem. Ivan me čaka.

Beti in Eva se objameta.

Eva odide.

Beti med brisanjem solz stopi do slike in jo gleda: Dva bosta ostala. Eva pa bo ..., ostala samo na tej sliki.

Beti poboža Evo na sliki.

*

Hutter v hrbet, stoji z zadaj prekrižanima rokama in gleda skozi okno.

Na steni nad zofo je svetla lisa, ki izdaja, kje je pred časom visela fotografija vseh treh otrok.

Beti jokaje pride v sobo in se sesede na zofo.

Hutter molči.

Beti joka.

Hutter: Nič ne pomagata ..., jok in stok.

Beti še glasneje zajoka: Vem ...!

Hutter: Potrjeno je..., da je naš. Ivan že čaka, da me pelje v mrtvašnico. Julijan je ...

Beti glasno zahlipa.

Hutter molči. Ves čas gleda skozi okno.

Beti: Pa ..., kako se je sploh lahko kaj takega., kako se je sploh lahko zgodilo. Prekleta vojna...!

Hutter: To bi se lahko zgodilo ... tudi v miru ...

Beti: Pa kako ...?

Hutter: Ne vejo. Vlak je peljal in ... naenkrat je počilo sredi vagona. V gašperčku, kjer so si kurili... tisti gašperček je ... nekako eksplodiral ... in dobil je špliter v glavo.

Beti na glas joče: Pa ravno naš Julijan ...

Hutter ves čas gleda ven: Pa ravno zdaj ... ko bo konec te prekleto vojne! Ko bo toliko dela ... v tovarni ..., urediti vse, kar bo potrebno za blok ... in kam se bo vse skupaj prekucnilo. Kaj bo potem tukaj? Nobene prave države ni..., Jugoslavije ni, Avstrije ni, Nemčija je tako ali tako že kapitulirala... samo vprašanje tednov je, ko bo padel podpis...

Beti: Pa kako moreš Josip ...! Julijana še pokopali nismo, ti pa si že v tovarni.

Hutter: Ja kaj pa naj? Njega ne bom več dočakal... Naj vse propade!? Življenje bo šlo naprej, svojo pot. Ne bo čakalo na nas, da se zbudimo iz žalosti! Tamali bo moral zagrabit ... slej ko prej ..., da takrat bom pa jaz vlekel tovarno. Kot sem vsa leta!

Beti joče.

Hutter ves čas gleda ven. Molči.

*

Pomočnik obesi sliko.

Dizajner: Kako brezskrbno varnost izžareva ta fotografija! In vse, kar se skriva za njo. Vse je združeno v tej vili. Čvrsta hiša, velika tovarna, zanesljiva perspektiva ... Kako varno in lepo otroštvo z jasno bodočnostjo!

Scenaristka: ..., ki se je skoraj čez noč spremenilo! V največjem zagonu in uspešnosti na vseh straneh ..., v tovarni se je tkal noč in dan samo dobiček, dom je postavil, žena mu je vdahnila dušo, zaživela je kolonija, začel je z izgradnjo največjega bloka v mestu ... pa pride vojna. In ob koncu vojne – mu sina ubije v bizarni nesreči! Si predstavljaš!?

Pa se ni zlomil. In ona tudi ne!

Dizajner: Zato pa ne smeš staviti na otroke. Vsak naj poskrbi samo zase! Če zase dobro poskrbiš, so tudi za otroke prav tako dobro pripravljeni trdni temelji za dobro življenje.

Če zase ne moreš dovolj dobro skrbeti, je bolje da nimaš otrok.

Scenaristka: A potem pa?

Dizajner: Če se tako odločiš ..., da! Ampak ..., potem, saj veš. Nimaš več toliko prave svobode!

Scenaristka: Si prepričan, da je res tako ...?

Dizajner: Ne vem ... Mislim, da je to tista skrivnost, ki je ti nisi mogla raziskati.

Scenaristka: Ker tudi ti nimaš vira, da bi to svojo tezo lahko potrdil!

Pomočnik prinese in obesi sliko.

Dizajner: A vidiš, kako žanje!?

Scenaristka: Kosi rože ...

Dizajner: Žanje sadove svojega dela!

Scenaristka: Kar boš sejal, to boš žel!

Dizajner gleda scenaristko.

Scenaristka gleda dizajnerja.

Dizajner namigne pomočniku: Pospravi ti dve fotografiji. Kosca ... in smučarja. Te ne sodijo zraven.

Scenaristka: O tem pa ne moreš odločati ti! Jaz sem naredila scenarij razstave. To ni tvoje delo!

Dizajner: Ja, ja ..., seveda. To ni moje delo. Ampak ti dve fotografiji ne gresta v kontekst ..., in že večkrat si dala prav mojim predlogom.

Scenaristka: V kakšen kontekst.

Dizajner: V kontekst Hutterja! Vztrajnost, marljivost, skromnost, tudi dobrodušnost in socialni čut. Morda še nekonvencionalnost. Seveda je imel tudi slabe lastnosti, a teh ne bi poudarjali. Poleg tega jih niti ne poznamo. Gotovo pa ..., ni bil imun na ženske. Ženska pa najbrž na njega ne...

Scenaristka: S tem bi se lahko celo strinjala ...

Dizajner: No vidiš ...

Scenaristka: Vendar nimamo vira!

Dizajner: Ha, ha, ha, ja. Zato pa res ne gre v kontekst ...

Scenaristka: A naredi ga bolj resničnega in človeškega, kot si ga ravnokar opisal. Moškega, vrednega, da bi marsikatera imela z njim tudi otroka! Tak je. To vzbuja v ženskah njegova človeška podoba in to najbolj izpričujejo ravno ti dve fotografiji ...

Dizajner: ... ti si glavna za vsebino razstave.

Scenaristka: Ja. Sem.

Dizajner jo gleda.

Scenaristka ga gleda.

Dizajner: Ta razstava bo ... tvoj otrok.

Scenaristka: Pa ti veš, koliko so ženske pripravljene narediti za svoje otroke. To je glavna razlika od moških!

Dizajner: Heh ..., vem ja!

Scenaristka: Pa ne veš. Moški si, zato ne moreš vedeti, čemu vse se je mati sposobna odreči zato, da bi lahko imela otroka. Res ne veš! Zato si ji rekel to...!

Dizajner: Kaj sem rekel ...? Komu!?

Scenaristka: Njej! Naj se odreče otroku ...!

*

Pomočnik prinese novo sliko.
Scenaristka in dizajner izgineta.
Fotografija oživi.

Hutter sede na klop na peronu železniške postaje v nekem malem kraju v Avstriji. Sedi in gleda in pred njim se pokaže spomin na dogodek izpred desetih let na železniški postaji v domačem mestu.

Hutter, star šestinpetdeset let, v navadni obleki, s kravato, izroči sinu v roke modro kuverto: Še enkrat, bolje enkrat preveč, kot enkrat premalo. Josip! Pazi na ta papir. S tem boš lahko prišel do Beljaka. Z njim se potem v Beljaku prijaviš. Boš že našel kje ..., vprašaj pri načelniku, na postaji...

Josip ml. vzame kuverto in jo stisne v notranji žep suknjiča. Šestnajstletni mlajši Hutterjev sin drži v rokah majhen kovček: Ja, ata. Ja, ja... Stokrat si mi že to povedal ...

Hutter: Povedal sem stokrat, zato da ga ne bi ti samo enkrat zgubil! Na poti boš srečal veliko neznancev in ljudi, ki se vračajo z vojne. Na vse konce in kraje. Tak čas je ..., nevaren.

Josip ml.: Ne skrbi ...

Hutter: In drugi podatki ... kje so ...

Josip ml. mu zašepeče: So všiti v podlogo na desni strani suknjiča

Hutter: Zakaj pa šepečeš ...

Josip ml. se navihano smeje in šepeče: Da ne bo kdo slišal, kje skrivam zaklade ...

Hutter ga vedro focne z dlanjo po ušesu in se smeje: Ej... ne šali se z resnimi stvarmi ..., le kdaj te bo srečala pamet.

Josip ml.: Bo že, bo že..., ti bom pisal iz Beljaka, ko jo bom srečal.

Hutter še enkrat nakaže, kod da ga bo focnil, potem spusti desnico in zresni obraz.

Josip ml. se tudi zresni in s svojo dlanjo stisne očetovo desnico.

Hutter: Srečno pot sine ...

Josip ml.: Hvala ..., ata. Tudi ti pazi na sebe ... in mamo.

Hutter prijazno pokima v slovo sinu: Bova že ...

Spomin izgine.

Hutter star šestinšestdeset let sedi sam na peronu železniške postaje v nekem malem kraju v Avstriji.

*

Hutter sedi na peronu v malem kraju v Avstriji.

Josip ml. star šestindvajset let se pripelje z vlakom.

Hutter vstane, ko zagleda sina, dvigne roko s klobukom v pozdrav.

Josip ml. postavi isti kovček izpred desetih let na tla in objame očeta.

Hutter vzravnan tiho gleda postavnega sina.

Josip ml.: Oče ..., sam si. Mame ni?

Hutter: Sam ja..., Beti naju čaka doma ..., no ..., tam ni dom. Ni Ivana ..., Ivana sploh nimamo več. Zdaj vozim sam ..., tudi avto je manjši.

Josip ml.: Ivana?

Hutter: Šoferja! Ivana, saj se ga spomniš. Sploh ne vem, kam se je izgubil?

Josip ml.: Ah, jaaaa ! Ivan, šofer ja..., sem že pozabil ... Kje je že to!?

Hutter: Meni se zdi, kot da je včeraj ...

Josip ml. sede na klop: Stal sem vso pot. Kdo bi si mislil. V to zakotje, pa takšna gneča!

Hutter sede poleg njega, neučakan: Seveda! Tak čas je! Ljudje iščejo nove priložnosti. Meni se zdi skoraj tako kot po prejšnji veliki vojni. Leta dvajset je bilo vse na las podobno, kot so ta leta zdaj. Vse sem premislil, veš. Tekstil, blago tudi tako kvalitetno, kot smo ga delali mi ..., tam doli, pred vojno..., jaz to še vse znam postaviti na noge! In sem preveril in našel dva sovlagatelja... Računam na tebe. Močno računam. Jaz sam..., nekaj časa bom že še..., potem pa bi moral ti potegniti Hutterjev voz naprej!

Josip ml.: Ponovno? Vse od začetka bi ti ..., vse skupaj še enkrat?

Hutter: Seveda! Kaj pa drugega!? Saj ni taka reč. Delat je treba ...

Josip ml.: Pa ..., saj imaš nekaj naloženo. A nimaš? Ne razumem?

Hutter: Seveda imamo. Nekaj zlate rezerve smo imeli v Avtriji. S tem bi začeli zdaj..., tukaj.

Josip ml.: Samo – za koga pa? Eva živi svoje življenje. Jaz sem ga tudi začel ... Vidva ... ti in Beti ..., oče in mama imata tisto zlato rezervo za sebe dovolj. Spočij se!

Hutter osuplo gleda sina Josipa in molči.

Josip ml. se nasloni na klop in pogleda očeta: Kaj? Saj vem da ti ni všeč. A tako je ..., saj si nas vedno učil, da moramo biti realni!

Hutter: Kaj bo pa s Hutterji...?

Josip ml.: Kaj bi pa naj bilo. Saj smo. Ti, mama, Eva in jaz. S tovarno in drugim gospodarijo drugi. Pozabi na tisto. Škoda živcev!

Hutter: Ja kaj pa ti misliš. Kako boš živel? Jaz sem to, kar bi tukaj začel..., vse od začetka, ti in jaz, Hutter in sin, saj to bi bilo vse za tebe!

Josip ml.: Hutter in sin ..., ja! Saj vem, kaj si hotel. Samo da si tega jaz tukaj ne bom šel.

Dobil sem boljšo ponudbo. Daleč od tukaj. Na Nizozemskem!

Hutter: Holandija!? Tako daleč misliš oditi?

Josip ml.: Tako daleč ja. V Holandijo. Vse imam dogovorjeno.

Hutter osupel molči.

Josip ml.: Jutri se vračam. S tem istim vlakom. Upam, da ne bo takšne gneče... Potem pa takoj ..., moram v Amsterdam.

Hutter: Jutri se vračaš?!

Josip ml.: Ja. Prespal bom v vaški gostilni.

Hutter osupel: V vaški gostilni ...?! Zakaj sem te pa potem tukaj čakal ... ?

Josip ml. molči in potem izgine.

Hutter se dvigne s klopi, togo obstane in se spremeni v fotografijo s klobukom v povešeni roki, čez drugo obešen plašč, z rokavicami v dlani. V skromni obleki, beli srajci in s temno kravato.

Hutter.

*

Roke šestinsedemdesetletnega Josipa Hutterja mlajšega, izročijo v scenaristkine roke zajetne kup fotografij. Scenaristkine roke prelagajo fotografije. Zgornja slika je posnetek Josipa Hutterja, ostarelega, s plaščem in klobukom v povešeni roki, druga je fotografija njegovih otrok, posneta okrog leta tisoč devetsto štirideset..., potem pa še druge.

Scenaristka: Ne veste, kako smo veseli, da ste s temi fotografijami prekinili dolgoletno nepoznavanje podobe Josipa Hutterja.

Josip ml.: Malenkost ... Ko bi me prej poiskali ... In kaj boste zdaj s temi slikami?

Scenaristka: Zdaj ..., težko rečem, kaj bomo z njimi.

Josip ml.: Karkoli že boste ..., zelo bom vesel, če me boste obvestili o kakšnih morebitnih javnih objavah. Sicer bi rad da se vse to zavede, strokovno in zraven zapiše, da sem jih jaz poklonil arhivu.

Scenaristka: Seveda.

Josip ml. molče gleda scenaristko, ki počasi in natančno prelaga fotografije.

V scenaristkinih rokah se naposled še enkrat znajde fotografija vseh treh otrok.

Scenaristka pogleda Josipa ml. v obraz iz mu zraven primakne fotografijo: To ste vi ...?

Josip ml. se prešerno nasmeje in pokaže na fanta: Ja. To sem jaz! Pred ..., ne vem točno kdaj je bila slika posneta ..., pred približno ..., skoraj sedemdesetimi leti!

Scenaristka še nekaj časa gleda fotografijo, potem jo odloži in si hrbtom roke obriše solze.

Josip ml. začuden: Zakaj pa jočete?

Scenaristka: Eh... nič takega ... Tako lepi otroci ste tukaj ...

Josip ml. vedro: Ja! Pa saj so vsi otroci lepi!

Scenaristki se kar ulijejo solze.

Josip ml. zmedeno gleda.

Scenaristka smrka: Joj, oprostite..., kar same tečejo..., za mano je težko obdobje ...

Josip ml.: ... razumem.

Scenaristka: Ne vem, če razumete ..., jaz bi imela otroke..., pa jih nimam.

Josip ml. v zadregi: Ni za obupat..., saj niste tako stari. Saj še ne morete šteti štirideset! Moja mama je bila stara devetintrideset let, ko me je rodila ..., tako da! Res. Ne še obupat.

Medicina dela danes čudeže...

Scenaristka: Res jih dela. Tudi mene so rešili ..., samo, so mi vzeli ... Nikoli ne bom mogla ...

Josip ml.: Nikoli ne reci nikoli ..., joj, oprostite. Bedasta fraza ...

Scenaristka se nasmiha skozi solze in že umirjena: Jaz se opravičujem ..., kakšna trapa. To ni vaš problem ..., ampak ta slika je res tako lepa! Oče je moral biti zelo ponosen na vas.

Josip ml.: Res je bil ponosen na vse..., dokler se ni vse porušilo.

Scenaristka: Ja..., to je moralo biti res hudo, ko so vse zaplenili...

Josip ml.: Oh, to ga sploh ni zlomilo! Nasprotno. Hotel je vse od začetka. Na koncu ga je zrušilo to, da sem jaz odklonil partnerstvo z njim. On se ni potem nikoli sprijaznil in tudi ni vsega na novo začel ... še dobro da ni.

Bil je drugačen. Zanj je bila svoboda samo v ustvarjanju! Oče je bil svoboden, dokler je lahko delal... Še več, dokler je verjel, da bo lahko delal to kar je znal. Vodil tekstilno tovarno.

Prosperiral. Širil z dejanji svojo filozofijo. In ni popustil..., tudi, ko je vse šlo narobe, vojna, odhod Eve, Julijanova smrt, zaplenba tovarne in bloka, zapor, prisilno delo, nič mu ni vzelo te svobode in res ni omagal ..., dokler mu nisem jaz odklonil ponudbe.

Vendar jaz nisem on.

Jaz pa sem bil svoboden brez njegove dediščine. Zame bi bilo njegovo bogastvo balast!

Mlinski kamen okoli vratu ...

Scenaristka: Potemtakem ste ga zelo prizadeli ..., na stara leta.

Josip ml.: Zelo. Vendar nisem vedel. A tudi če bi, bi se odločil enako. Zelo lepo mladost in življenje sem imel.

Scenaristka: Kakšna zgodba! Bi jo hoteli posneti za naš arhiv?

Josip ml.: Bi, zakaj pa ne. Mogoče se bo pa kdo iz tega tudi kaj naučil.

*

Scenaristka in Josip ml. skupaj za mizo, v pogovoru. Scenaristka z beležko in pisalom gleda, posluša Josipa ml. in dela zapiske v beležko. Josip ml. govori v diktafon.

Iz zvočnikov prihaja pripoved Josipa ml. Govori o svojem mirnem in lepem življenju.

Pripoved se sčasoma postopoma spremeni v ropot proizvodne hale tekstilne tovarne

ropot proizvodne hale tekstilne tovarne se spremeni komponirano glasbo predstave

navitki preje na tekstilnih strojih se 'spremenijo' v plesalke/plesalce

plesalke/plesalci na komponirano glasbo predstave

uprizorijo balet

konec